

40/01

Marek

-1-

7.változat 5. Magyarok a Kárpátmedencében a honfoglalás előtti évszázadokban .

Reclinghausen. 2001. okt. 7.

..... A történelem kutatóit régóta foglalkoztatja a gondolat , hogy a honfoglalás előtt is éltek magyarok a Kárpátmedencében . Az elmélet a XX. sz. második felében , különösképen László Gyula által megerősítve, közismertté lett , de a magyar történelemtudomány őrzői a Kárpátmedencében a X. század előtről semmiféle magyar vonatkozású eseményt nem ismernek el(Szerintük a Kárpátmedence magyar története a honfoglalással kezdődött) . X

Feladatunk a következőkben honfoglalás előtti időkben a Kárpátokon belül megtelepedett magyarság kétségbevonhatatlan nyomaira rámutatni . Az itt következő, magyarországi , honfoglalás előtti korszak néhány eseményével és életkörülményeivel foglalkozó ismertetés kivonat az " *Elkalódott múltunk nyomában a Kárpátmedencében*" című történelmi értekezésből .

5.1.A történelemírás feltételezései a honfoglalók magyar nemzetté való átalakulásáról .

X A magyar történelemtanítás nem elégedett meg a *honfoglalás* krónikájával, hanem az egész magyar nemzetnek a honfoglalóktól való leszármaztatását is vállalkozott .

A honfoglalóktól való eredet azonban csak a Kárpátmedence lakóinak kisebb részénél lenetséges , *mivel az őshonosak a honfoglalókat számban sokszorosan túlszárnyalták* . Vizsgálendő tehát , hogyan fejlődhetett ki a *honfoglalók* nem túl népes csapatából (a történészek becslése 70.0000-600.000 fő,) a IX sz.végétől a XVI . századig egy legalább hétszeresre növekedett magyar nemzet . A történelem tudomány a magyarság példa nélkül álló gyarapodásán túl még a a következőket is állítja :

5.1.1.A honfoglalók előtt megtelepedett őshonosak nem magyarok¹ voltak , de egy-két évszázad alatt többségük megtanulta a honfoglalók nyelvét .

5.1.2. Az őslakók a honfoglalókkal szemben kisebbségben voltak² .

5.1.3. A honfoglalók a Kárpátokon való átkelés előtt 7 éven belül kétszer menekültek (*Levédiából* a besenyő, *Etelközből* a bolgár támadás miatt)³ közben több mint 1000 km-t vándoroltak , mégis maradt erejük új hazájuk

¹ Györffy Gy.: Einwohnerzahl und Bevölkerungsdichte in Ungarn .Akad . Kiadó 1960 : 9.old. 200000- re.becsülte a honfoglalás idején a Kárpátmedence őslakóinak számát , akik valamennyien **nem** magyarok voltak .

² Györffy Einwohnerzahl 9. old .Szerinte a honfoglalók száma 400.000-re tehető

³Györffy Gy Az a körülmény , hogy a súlyos harcok és a nehéz vándorlás után a honfoglalóknak **volt** még erejük a Kárpátmedence birtokbavételére , magyarázható a kétnyelvűségükkel , (I, Konstantinos Porphyrogenetos) és azzal , hogy harcaik a Kárpátmedencében *mégsem* lehettek súlyosak .

⁴ A honfoglalók számát 70000 és 600000 közé becsülték , amikor is csak az első szám elfogadható a második a kor útvészonyai miatt *lehetetlen* . . .

bevitelére. A honfoglalók számáról a Kárpátokon való átkelés után legalább 17 különféle becslés készült.

5.1.5. Másfél évszázad alatt (X- XI.sz..) a történelemírók szerint a Kárpátmedencében létrejött egy többségében magyarul beszélő keverék- nép, amely azután 3,5 ‰-es szaporodási rátával egyenletesen növekedett öt évszázadon át (XI sz. közepe -XVI. sz. eleje) Csak az összes feltétel teljessége esetén alakulhatott volna ki a Kárpátmedencében a honfoglalástól a mohácsi vészig egy kizárólagosan a honfoglalóktól származó 3,5-4 milliós, túlnyomóan magyarul beszélő népesség.

5.2. Az egész magyar nép nem származhat a ~~honfoglalóktól~~ honfoglalóktól ..

A történelemírás 5.1. fejezetben leírt állításaival szemben az itt következő 5.2. fejezet a magyarság kárpátmedencei kialakulását befolyásoló valóságos körülményeket tárgyalja ..5.2.1. Az őshonosak, bár nemcsak magyarokból állottak, mégis többségükben magyar nyelvűek lehettek. Miután a honfoglalók nem lehettek többen százezernél, (a Kárpátok okozta nehézségek miatt⁵) viszont az őslakók száma a milliós nagyságrendet is meghaladta⁶, a XI. század magyar többségű lakosságának 90%-a csakis az őshonosak leszármazottja lehet.

4

⁵ Egy 100000 főnyi lovas csapat szorosan felzárkózva (lovasonként 5 m-t egy lóra+lépéshossz) egyes sorban (erdei menet) 500 km, kettésével 250 km hosszú menetet képez. A *Képes Krónika* szerint a honfoglalók átkelése a Kárpátokon 4 hónapot vett igénybe.

A pannon felkelés (Kr. u. 8-10) történetét megíró Velleius Paterculus (római katona és történelemíró) 800000-re becsülte a felkelésben résztvevő illír és pannon lakosságot. A népsűrűséget a dunai provinciákban Julius Beloch római egyetemi tanár, demográfus 5 fő/km²-ben határozta meg. A Kárpátmedence népsűrűsége ennél valamivel kisebb, (3-5 fő/km² lehetett), vagyis a 200000 km² feletti termő területen 800 000-1,2millió főnyi lakosság élhetett a honfoglalás előtt. A Kárpátmedence a történelmi előidőkben Európa egyik legkivánatosabb mezőgazdasági települési területe volt.

Okok: 1) A nagyterjedésű, könnyen művelhető lösztalaj, (mely túlnyomóan erdőmentes lévén) feleslegessé tette a máshol oly veszélyes erdőirtások nagy részét. 2) Az ideális klíma 3) Az 5000 éves földművelő múlt. A kedvező körülmények hatására a Kárpátmedencében a Kr. u. I. évezredben európai átlag feletti népsűrűség alakult ki. Ez a populáció 1-1,5 ‰ szaporodási rátával növekedhetett a honfoglalásig, amikor is a Kárpátmedence őslakosainak száma 0,8-1,2millió lehetett. (Molnár Erik becslése 1,1-1,2 millió) (Molnár Erik: Az Árpádoktól Mohácsig II. kt 249.) (Kr. u. 8-10-ben) melynek leveréséhez 200000 főnyi, az egész birodalomból összevont katonaság bevetésére volt szükség, mert Augustus császár már attól tartott, hogy a lázadók lerohanják Itáliát. Velleius a lázadásban résztvevő pannon és illír lakosságot 800000 főre becsülte

5.2.2. Az őslakók nyomasztó számbeli fölényben lehettek a honfoglalókkal szemben. Arányuk a honfoglalóhoz = 1:10 -1: 15 . **A kárpátmedencei lakosság több mint 90%-ban származik a honfoglalás előtt már letelepedett paraszti ősöktől és legfeljebb 10 %-ban a honfoglalóktól .**

5.2.3. (L 6.1.3).A Kárpátmedence népsűrűsége (lakottsága) a honfoglalás előtt : Az első demográfiaiailag használható adat :a *pannon felkelés* idejéből való : $(Kr u 8-10)$ ⁷ A harcoló seregek adatai.alapján 800 ezer főre becsülhető lakosság (Pannonia +Illyricum) vett részt a felkelésben a rómaiak ellen (velük szemben 200000 .római katona)Velleius adatai alapján .Julius Beloch⁸ demográfus a *Római Birodalom* dunai provinciáinak népsűrűségét $5fő/km^2$ - re becsülte⁹ . *A római uralom kezdetén a Kárpátmedence lakossága* 600-950 ezer fő lehetett, amely érték á IX. századig az 1-1,5 ‰-es szaporodási ráta mellett hozzávetőlegesen megkétszereződött , vagyis *a honfoglalás előtt 1,200000-1,80000* megtelepült lakossal lehetett számolni a Kárpátmedencében .

(Molnár Erik becslése szerint 1,1 -1,2 millió)

5.2.4. A szaporodási ráta a honfoglalástól a mohácsi vészig aligha haladta meg az

1,7 ‰ értéket ; a Kárpátmedence összlakossága addig *3,5 millióra* emelkedett . A lakosság száma a római idők végén 760 ezer, a dézsmajegyzék szerint a XVsz végén= 3,5 millió (1,67 ‰ növekedési rátánál) .

5.3. A honfoglalók csak az őslakókhöz való arányuk szerint tekinthetők a nemzet őseinek .

Több magyar kutató is belátta , hogy a honfoglalók száma kevés a Kárpátmedence magyar nyelvűvé változtatásához , *nagyobb sereg beáramlása viszont az út- és terepviszonyok miatt nem volt lehetséges* . A nemzetnek a honfoglalóktól való leszármaztatása (elmagyarosodás) , kétféle módon képzelhető el:

5.3.1. Robbanás szerű szaporodási ráta alkalmazásával a *honfoglalók* betelepedést követően . A szaporodásra vonatkozóan szabadon csapongott a fantázia a *történelemírőknél:soha el nem ért és el nem érhető szaporulatot* kellett alkalmazniok századokon át a Mohács előtti nemzetnagyság eléréséhez . Néhány példa a történelemírők szaporodás- elképzeléseiből , amely eltűzött növekedésekre szükség volt a nemzet további fejlődésének megmagyarázására

5.3.1.1. Hóman Bálintnál : Magyar Történet 2. kiadás I. kötet 161.old." A szaporodás bő volt 162. old. "a X. századi szaporodást az eredeti

⁷ A pannon felkelésben az egész nép résztvett ,csak azért nem tudtak eredményt elérni , mert hiányzott az egységes katonai vezetés

⁸ Julius Beloch német származású egyetemi tanár Rómában a XX, sz. első harmadában

⁹ A Kárpátmedence $2-250000 km^2$ termőterületének (a lakott részeknek) *népsűrűsége* ennél kisebb , tehát $3-4 fő/km^2$ lehetett .

számnak legalább háromszorosára kell tennünk".¹⁰

5.3.1.2. Eperjessy Kálmán hasonlóan eltúlzott szaporulattal dolgozik, miszerint "a X. sz. néhány évtizede alatt a honfoglalók megháromszorozódtak¹¹"

5.3.1.3. Molnár Erik szerint az általa a IX sz-ban 15 %-ra becsült honfoglalók (200000 fő) a XV.sz.-ra a nemzetiségek kontójára már a nemzettest 50 %-át (1,750.000 fő) tennék ki Ez 8,75-szörös szaporulat, amely hat évszázadra vonatkoztatva¹¹. Ugyanakkor a nemzetiségek csak megkétszereződtek. (Ami reális érték, de tejesen eltúlzott a honfoglalók túlszaporodása)

5.3.2. Kettős (László Gyula elmélete) illetve többszörös honfoglalással. Nehézség : Az első honfoglaló hullám (100.000 fő alatt) elenyésző kisebbsége (7-10 %) csak rövid ideig tudta volna a nyelvét az őslakókkal szemben megtartani .

5.4. A Magyarság kárpátmedencei gyökerei .

5.4.1.A magyar nyelvet nem a honfoglalók hozták a Kárpátmedencébe . A népsűrűség a Kárpátmedencében a földművelésre kedvező feltételek következtében már a honfoglalók érkezése előtt felülmúlhatta az európai átlagot . A lakosság száma meghaladta az egymilliót , ugyanakkor a honfoglalók nem lehettek többen százezernél . Az őslakók legalább tízszeres túlsúlya kizárja , hogy a honfoglalók a már megtelepedett ,nyomasztó többségben lévő őslakosság nyelvének megváltoztatására képesek lettek volna . A magyar nyelv gyökerei a honfoglalás előtt a Kárpátmedecében lakó őshonosoknál keresendők . A honfoglalók legnagyobb érdeme az

¹⁰ Hóman fél millióra becsülte a honfoglalókat , tehát az általa említett szaporulat 1,5 millió lett volna

¹¹Eperjessy Kálmán : A magyar falu településtörténete..Magyar Szemle Társ. Kincstár 7.sz 21

államalapítás volt , tehát irányításuk nélkül nem maradhatott volna fenn a magyar nemzet . A honfoglalók kétnyelvűségéről már a korszak legmegbízhatóbb történetírója , Konstantinos Porphyrogennetos is megemlékezett , aki a honfoglalókat egy másik nyelvet is beszélő törököknek nevezte . Ez a meg nem nevezett másik nyelv lehetett a magyar. A Kárpátmedence kezdetben gyér lakossága folyamatosan sűrűbbé és a nyelv egységesebbé, általánosabbá vált . Az írásbeliség hiánya miatt nem lehet megállapítani , hogy a magyar nyelv túlsúlya mikor következett be . Már a Kr .sz. utáni első évezredben is tűntek fel magyar szavak (ezekről később) és ebben az évezredben alakulhatott ki a magyar nyelv is. A föld művelői ebben a korszakban sehol nem voltak még függetlenek Európában , így a Kárpátmedencében sem . *Feltételezhető* , hogy a honfoglalásig a magyar nyelv a Kárpátmedencében annyira elterjedt , hogy a lakosság többsége beszélte .A Kárpátmedence területén a népsűrűség a földművelésre kedvező feltételek következtében felülmúlta az európai átlagot

5.4.2.A Kárpátmedence parasztjai a rómaiak uralma alatt. Az

ősi paraszt nép neve az I. évezred folyamán többször is változott .

5.4.2.1. Kezdetben *pannon-oknak* hívták őket . Csak a rómaiak által megszállt Dunántúl , a Dráva-Száva köze és a Bécsi Medence lakóit nevezték így. A magyar történetírás nem törődött a terület nevével , minthogy ott , (*szerintük*) , akkor még nem éltek magyarok . A rómaiak Dácia meghódítása előtt a pannon termő területet akarták a hatalmukba keríteni ,¹² hogy a hadművelet alatt hadseregük ellátását a *közeli , dúsan termő Pannonia* biztosítsa. Pannoniának egy népes paraszti termelő rétege volt , nyelvük a "*lingua pannonica*"¹³ .

=

5.4.2.2

Sclavonia=Szlavónia =Pannonia I= (a Dráva-Száva köze) ellen két erőteljes hadműveletet viseltek.a rómaiak : *a hódítás* Kr e 13-ban történt ; *a lázadás leverése* Kr.u 6-9-ben . Mindkét esetben a rómaiak a háborúk befejezése után elhurcolták a tartomány elfogható férfi lakóit rabszolgának . A tartományt ezért , *az innen két ízben összefogott rabszolgák után Sclavoniának = rabszolgák földjének* nevezték el (sclave= szolga , rabszolga) , de *semmi esetre nem a szlávok után* , akik ezidőtájt még valahol az orosz erdőkben tanyáztak.és. *csak egy fél évezreddel később érték el Szlavóniát .*

5.4.2.3. A "bur"-ok (buri).

A Kárpátmedence rómaiaktól meg nem szállt részében , Erdélytől nyugtra a Dunáig lakó *paraszt népet* nevezték így az I. századtól kezdve . A burok a markomannok és a kvádok szomszédságától , tehát a Kisalföldtől az Aldunáig , (nagy területen) települtek . Nevük ónémet nyelven *parasztot* (= bur) jelent és valószínűleg germán szomszédaik nevezték el őket így. A burok a második század közepéig mint többé-kevésbé önálló nép szerepeltek . A béketárgyalásokon a kvádokkal együtt léptek felrómaiakkal szemben , *de*

¹²A dáciai élelmezés biztosításának érdekében hódították meg Pannoniát .

¹³ Tacitus a De Origine et Situ Germanorum című művének 43. oldalán emlékezik meg az osok nyelvéről , amely nyelv azonos volt a "*lingua pannonica*"-val. (Tacitus itt nem egy *sermo-ról*(=kulturálatlan tájszólás), hanem egy *linguáról* ,azaz *nyelvről* beszélt . Az osok törzse egy Pannonián kívül ,az Ipoly völgyében települt törzs.

szövetségben voltak a dákokkal is . A második században a kvádok és a jazigok szövetségesei , de a harmadik évszázadban már nem szerepelnek sehol . Feltehető, hogy a jazigok fokozatosan az ellenőrzésük alá vonták őket . A burok eltűnésével egyidőben egy új paraszti néptörzs tűnik fel, mint a jazigok kiszolgálója, akiket a jazigok *limigantes*nek neveztek el.

5.4.2.4. A jazigok egy iráni (*szarmata*), lovasnomád nép , az első évszázad közepén érkezett a Duna-Tisza közére . Nem parasztnép . Eleinte szövetségesei voltak a buroknak , akiket fokozatosan a befolyásuk alá vontak . A negyedik század elején a jazigok fegyveres segítségre voltak utalva . Felfegyverezték a "*limigantes*-"eket, akik a kívánt segélynyújtás megadása után lerázták magukról a jazigok uralmát . A jazigok II .Konstantius római császár segítségét vették igénybe .

5.4.2.5. A *limigantes* A császár a *limigantes* törzset áterelte a Bánátról a Tiszántúlra , a Körösök vidékére. A számkivetett néptörzs nem maradt a kijelölt települési helyen , hanem visszaindult régi otthona felé . Konstantius császár Sirmiumban, téli pihenőhelyén tartózkodott , amikor értesült arról , hogy az egész *limigantes* nép nélkülözések között a Duna-Tisza közén kóborol . Vissza kíván térni régi , eltiltott lakhelyére . II:Konstantius azonnal jelentékeny katonai hatalommal eléjük sietett . A Duna partján egy mesterséges dombot hordatott össze, (a jelenlegi Újvidék közelében), melyre egy szónoki emelvényt állíttatott . Innen beszélve akarta az éhesen kóborló tömeget megnyugtatni. Alig kezdett el beszélni , a tömeg "*marha , marha*" kiáltozásban tört ki . Egy , az emelvény közelében ácsorgó paraszt a csizmáját vágta az emelvényhez , mire a császár ajánlatosnak látta egy ló hátára pattanva kereket oldani . A tömeg szétszedte az emelvényt, de eszébe se jutott a császárt üldözni vagy megölni . Kétségtelenül haragudtak az őket földönfutóvá tett császárra ,de gyilkos szándékaik nyilvánvalóan nem voltak . Sajnos Ammianus nem írta le a császár szavait , amelyek a felháborodást előidézték . A kivezényelt katonaság véres bosszút állt a császár futásáért a *nem védekező tömegen* .

5. Parasztok a germánok és a hunok uralma alatt.

5.5.1. A germánok .

A germánok az első században indultak el Skandináviából. A Kárpátmedencén az I. és VI. sz. között tíz nagyobb törzs vonult át , ahol egyszerre kettő néha három törzs is tartózkodott , de a Kárpátokon belüli együttes létszámuk sohasem haladta meg a 200000 főt . Az átvonulási idő néha 2 évtized volt . A földet alig művelték . *Rá voltak utalva az őslakók élelem termelő munkájára* . A germán törzsek populációja 100000 alatt maradt

¹⁴ Ammianus Marcellinus Rerum Gestarum XIX ,11,10 A latin szövegben betűről betűre "*marha , marha*" áll idézőjelben , azzal a megjegyzéssel , hogy "*quod est apud eum signum bellicum* " A *limigantes* egy kárpátmedencei törzs volt , (a burok jazigok által elnyomott része) Kibálásuknak csak magyarul volt értelme , ha éppen nem is "*signum bellicum*" , amint azt Ammianus állítja .

.Többnyire 40.000 és 70.000 között volt a lélekszámuk . A legtöbben a *keleti gótok* voltak , akik közel százezren voltak . A Dunántúlt 17 éven át tartották megszállva . Kizsákmányolásuk olyan kíméletlen volt , hogy a parasztok a kivonulásuk után 2-3 generáción túl is önként vettek részt Itáliában a keleti gótok ellen vívott harcokban . A legtovább, több mint 300 éven át, a *gepidák* éltek a Kárpátmedencében, és pedig Keletmagyarországon. és Erdélyben . A hosszú tartózkodás hatására *bizonyos keveredés állapítható meg az őslakossággal* . A gepidákat 568-ban a *langobárdok* győzték le . A langobárdok legnevezetesebb *krónikáírója Paulus Diaconus* volt , aki a VIII.-IX században élt és évekig tartózkodott Nagy Károly udvarában . Paulus a *Historia Langobardum*ban a langobárdok történetét írta meg Ebben a műben egy VI sz.-beli *magyar szó* fordul elő , amely talán az első leírt magyar szó . Ez a szó a *föld* .

5.5.2. Az első leírt magyar szó : a FÖLD = "feld" . A *Historia Langobardum*-ban Paulus így írja meg népének Magyarországra érkezését : " Rugilandot¹⁵ is elhagyva tágas mezőkön tartózkodtak , amelyet barbár nyelven "feld"-nek (= föld) hívtak¹⁶ Szépséghiba , hogy nem földnek van leírva ez a szó , hanem feld-nek ,de " "között"¹⁷ . Abban a korban a latinban még nem írtak ö-t . Az írásmóddal azt fejezték ki , hogy *az a betű nem egy e*.- Ludwig Schmidt¹⁸ , a történelemkönyvében magyarul írta ki az *Alföld* szót , ahol a langobárdok is tartózkodtak (Igen rövid ideig") A *föld*-et nemcsak az *alföld* szó után lehet fogalom csoportba besorolni , hanem a finn és észti nyelvek földre vontkozó gyűjtő fogalma alapján is lehet elmezni¹⁹ Lehetséges, hogy a középkor elején , az archaikus magyar nyelvben a magyar *föld* szó is gyűjtőfogalom volt és a lakóhely környékét is jelentette . .

5.5.3. A hunok .

A hunok Kr u. 370-ben a Kaukázus térségéből , váratlanul , robbanásszerűen érkeztek keleteurópa steppei övezetbe, ahol megváltoztatták a népvándorlás további lefolyását . A germán törzsek többsége behódolt nekik , vagy elmenekült előlük . Tündöklésük nem egészen 80 évig tartott , mialatt a hunok a germán törzsek segítségével Európa uraivá lettek . A hun birodalom a Volgától a Dunáig terjedt . Három hun góc²⁰ = (hatalmi központ + nomád település) mutatható ki.. 1) A Don.és a Volga között ; 2) A Havasalföldön 3) A Duna-Tisza közén , ahol 30-40000 hun települt . A három

¹⁵ Alsó Ausztria Dunától északra fekvő része .

¹⁶ " Egressi quoque Langobardi de Rugiland , habitaverunt in campis patentibus , qui sermone barbarico "feld" appellantur". A kódexet több mint 100 alkalommal másolták le, de a "feld" mindig idézőjelben állt .

¹⁷ Az egyik másoló "fueld"-nak írta .

¹⁸ Ludwig Schmidt , a XX. sz első felében élő német történész a *Die Ostgermanen* c művének 558.old " die Langobarden fejezetben ,die .....sich im Alföld niedergelassen haben" . .

¹⁹ A finn és észti nyelvben a földet *maa*-nak nevezik , ami egy gyűjtőfogalom = a földön kívül a szülőföldet és a lakóhely környékét is jelenti .

²⁰ " Franz Altheim : Geschichte der Hunnen

gócban együttesen majdnem 100000 hun tartózkodott²¹ A hunok nem közvetlenül, hanem germán vazallusaik által kormányozták a hatalmas birodalmat. Fontos volt a *tanácsadó testület (logades)* hatalma. Itt a Kelet-és Nyugat Római Birodalmak emigrásain túl jelen voltak a szövetséges germán törzsek vezérei és a hun vezetők is. A hunok alatt álló területet nem a nyomasztó katonai megszállás, hanem egy "nemzetközi", arisztokrata udvartartás (logades) kormányozta, amely a kiválasztottak tanácsa volt, ahol a hatalom az uralkodó kezében futott össze. Különösen erős volt a testület Attila alatt, ezért következett be Attila halála után egy katasztrofális hatalom-összeomlás. A Kárpátmedence paraszti lakosságánál a hun uralomnak nem maradt negatív emléke, de annál több rege és monda maradt az utókorra a hunok dicső multjáról. . *A népmesék a hunokat a magyarok elődjének tekintették.* Nincs tisztázva, hogy a hunok mennyire értették a Kárpátmedence parasztjainak a nyelvét, de valószínű, hogy *nem tekintették egymást idegennek.*

5.6.A parasztok(vulgares) a hunok korától a honfoglalásig .

A Kárpátmedence a római kortól a honfoglalásig folyamatosan lakott terület volt, melynek népsűrűsége a középeurópai átlagot nemcsak elérte, de felül is múlta (A római felségterületen a pannonok, azon kívül a burok képezték a területet kitöltő paraszti lakosságot. A népvándorlás mozgó népei mellett, az avarok uralma alatt, majd az avar állam felbomlása után a honfoglalásig mindenütt ott találjuk a "*vulgares*"-nek nevezett parasztok milliós tömegét .

5.6.1. A "vulgares" elnevezés keletkezése a III. sz-ban .²²

Kezdetben (III. sz.) a *vulgares* nagy tömegű, egyszerű népet jelentett. A IV. és V. sz.-ban a barbaricum ismeretlen népeire vonatkozó gyűjtőnév volt (Heinrich Kunstmann szerint), az V. században a *limesnél felbukkanó* népekre vonatkozott. Ezt követően a Kárpátmedencében honos népeket "*vulgares*"-nek vagy bulgaresnek, a Fekete Tenger környékieket csakis "*bulgares*"-nek nevezték. A szó jelentése tehát az V századtól *népnév* és mint népnév az V - IX. sz. között fordul elő. Ezek a népnévek akkor *népfoglalkozást* is jelentettek. A Kárpátmedencében *vulgares* = általában *parasztot* jelentett. A Balkán hegyi pásztorainál a *vlach* = *hegyi pásztor*, amelynek magyar megfelelője az *oláh* volt. Ezt a nevet a románok sértőnek tartották.

5.6.2. Parasztok az avar uralom előtt .

A Kárpátmedence "*vulgares*"-eivel a langobárdok akkor találkoztak először, amikor 425 és 446 között (időmegatározás német kutatók szerint) Alsó-Ausztria felől átlépték a Kárpátmedence határát²³. Ezután: a VI-IX században számtalanszor emlegették a krónikák írói ezt a népet, 530 előtt "*vulgares*"-ként, azután többnyire "*bulgares*" formában szerepelnek. A Kárpátmedencét a hunoktól a honfoglalásig a források parasztoktól lakott területnek tartják. A "*Vulgares*"-ből kerültek ki azok az őslakók, akikkel a

21

22

23 Az eseményt a langobárdok szájhagyománya alapján a VIII. sz.-ban Paulus Diaconus írta le.

honfoglalók találkoztak . Az őslakók és honfoglalók összeolvadásából jött létre a nemzet alapját képező nemzettest . A langobárdokkal való találkozón kívül a VI sz. első felében még más latin írók is említik a "vulgares"-t , így Ennodius , Cassiodorus és Marcellinus Comes .

5.6.3. A pannonbulgárok .

5.6.3.1. Paulus Diaconus leírását²⁴ a langobárdok első találkozásáról egy harcoló "vulgares" csapattal *a történelemírók egész sora értette félre* . Paulus itt nem "bulgares"-ekről írt , hanem "vulgares"-ről, azaz *parasztokról* , akiket a "bulgares"-től ő mindig pontosan meg tudott különböztetni . Sajnos nem így volt ez az utána következő krónika- és történelem-íróknál ; akik egy könyvtárnyi anyagot írtak össze a pannonbulgárok viselt dolgairól . Állandóan Paulus idézett leírására hivatkoztak , és nem törődtek a lényegbe vágó kezdőbetűvel . Paulus pedig a Historia Langobardorumban az alvó langobárd tábor éjjeli megtámadásáról és az ott véghezvitt öldöklésről számol be . A szókezdő V betű Paulusnál megbízható utalás arra , hogy *az éjjeli támadók nem lehettek bulgárok* , mert

1) *a bulgárok akkor még nem léteztek* . Legalább 100 évvel később , azaz **530 után** , hun és más török fajtájú törzsek érkezése, keveredése és egyesülése után beszélhetünk a Fekete Tengertől északra egy keverék népről (bulgha=keverni törökül) és ezt követően léphettek fel ezek a nomádok első ízben²⁵ mint bulgárok .

2) Paulus leírásában a vulgares *éjjel* támadtak a langobárdok alvó táborára , ahol nagy vérengzést vittek végbe . *Egy nyilazó nép* (pl a bulgárok) *nem támad éjjel*, mert nem használhatja lehatásosabb fegyverét , a nyilat . Másnap (nappal) a langobárdok megelőző nagy veszteségeik ellenére is le tudták győzni őket . *Az éjjel támadók helyet ismerő parasztok lehettek* .

5.6.4. Az avarok és örökösök a "vulgares" = A

parasztok **5.6.4.1. Az avarok tekintély keltése . .** Az avarok kevesen voltak , ezért seregük gyengeségének tényét konstantinápolyi hirtelen feltűnésük első napjától (568) kezdve igyekeztek leplezni . A Nyugat-török Birodalomból menekült lázadók *avaroknak nevezett csapata* Pannóniába kért letelepedési engedélyt . a császártól . Négy évig kellett várakozniuk a határon (a Duna deltájánál), míg az engedélyt megkapták , hogy a langobárd-gepida hadakozásnál a langobárdok szövetségeseiként beléphessenek a Kárpátmedence területére . Jellemző a szorult helyzetükre, hogy ez a nagyrészt családtalan , menekült társaság , türelemmel várt kényelmetlen helyzetében , míg Konstantinápoly a start jelet meg nem adta . Akkor *sem avatkoztak be a döntő csatába*²⁶ , (egy ilyen lépés rögtön leleplezte volna a csekély erejüket)

²⁴ Historia Langobardorum I 16-17.

²⁵ Moravcsik a Byzantinoturcicában (50. old.) 482-re teszi a bulgárok első fellépését, mert Zenon császár akkor hívta be a bulgárokat a keleti gótok ellen . *Az akkor a Pontus mellől behívott nomádokat azonban még nem bulgároknak hívták*. A segítségül hívást Ioannes Antiocheus a VII-VIII. sz fordulóján írta le , vagyis a bulgárok Bizánc feletti győzelme után , amikor is *a bulgárok nevét győzelmük dicsősége véglegesítette* . .

²⁶ Ludwig Schmidt Die Ostgermanen 541-542 A döntő csatát a Duna-Tisza között vívták a langobárdok a gepidákkal .

, hanem a Dunától délre a mai Bulgária területén vonultak fel a Vaskapuig és ott várták ki a harc eldőltét . Csak jelentéktelen határőr gepida egységeket likvidáltak , mégis sikerült nekik ügyeskedéssel az erő látszatát felkelteni és a Kárpátmedence keleti felét harc nélkül birtokba venni . Egy éven belül a langobárdok kiűrtették Pannóniát , amit az avarok rögtön megszálltak , tehát *véráldozat nélkül az egész Kárpátmedence uraivá lettek . A Kárpátmedence megszállásának ténye annyira megnövelte a tekintélyüket , mintha hosszú és nehéz harcok árán jutottak volna a terület birtokába . Az avarok létszáma 250 éves uralmuk alatt a Kárpátmedenét betöltő parasztokhoz viszonyítva állandóan csökkent , egészen a teljes megszűnésig .*

5.6.4.2. A parasztság beszerzése az avarok fegyveres harcaiba .

Amikor az avarok néhány ezres csapata a VI.század utolsó harmadában a Kárpátmedencét birtokba vette. ott túlnyomóan már megtelepült , paraszti lakosságot talált . Az avarok rá voltak utalva a *több mint tízszeres túlsúlyban* jelenlévő parasztok segítségére, nemcsak az élelem ellátás miatt , hanem fegyveres alakulataik létszámának kiegészítésére is . *A parasztokból kerültek ki az avarok "vulgares" segédcsapatai , amelyek ezután valamennyi avar hadjáratban résztvettek .* Az avarok célkitűzése Konstantinápoly elfoglalása és Bizánc megdöntése volt . Ettől a céltől ugyan mindig messze elmaradtak , de nagy hadisarcokat (rengeteg aranyat és pénzt) hajtottak be a császárságban . 575 és 626 között tíznél több hadjáratot viseltek a Keletrómai Birodalom ellen . Konstantinápolyt ezalatt lekötötték a perzsa háborúk , de maradt ereje az avar támadások kivédésére is . *Az avarok kihasználták a szlávok délfelé irányuló migrációját is és a szláv tömegeket fegyveres akcióikba is bevonták .* Több ízben került sor szláv-avar közös akcióra , de a legnagyobb szláv tömeget 626-ban vonultatták fel , amikor a perzsákat is sikerült szövetségesül megnyerni . Ez volt *a legnagyobb avar akció , amely azonban teljes összeomlással végződött .* A konstantinápolyi kudarc gyökeres változást hozott az avarok európai helyzetében . Nem vezettek több háborút Bizánc ellen , és magatartásuk teljesen békéssé vált . A legnagyobb változás mégis a parasztok (vulgares) helyzetében állott elő.

..... 5.6.4.3.

Változások az avar birodalomban a konstantinápolyi kudarc után .

Lázadások az avarok ellen .Vulgares menekülés . A 626 évi kudarc után az addig engedelmes "vulgares" nép nyíltan ellenszegült az avaroknak . Nem tudni , hogy a háborús veszteségek miatt , vagy egy esetleges a "vulgares" népnek tett ígéret be nem tartása váltotta-e ki azt elégedetlenséget , amely már 627!28-ban újabb lázadásokhoz vezetett Morvaországban és az északnyugati Balkánon .631-ben felkelés tört ki , amelyet az avarok levertek , de egy 9000 főből álló lázadó csoportnak²⁷ menekülni kellett . A menekülteknek Dragobert , a frankok királya adott menedéket Bajorországban , családjuknál . Néhány nap múlva egy éjszaka az egész népet legyilkoltatta , csak Alcioccusnak sikerült 700 fővel és azok családjával elmenekülni . Ők azután Walluch vend fejedelelemnél találtak menedéket .²⁸ 670 körül újabb lázadás

²⁷ Asszonyokkal + gyerekekkel együtt kb 45000 fő . Fredegar Krónika (4, 72, 472)

²⁸Fredegar 4. 72 .242 .

történt, melyet az avarok ugyancsak elfojtottak.

Az avar nemzetközi tekintély megromlását okozó belső változások .

A kagán egyeduralma megszűnt és új méltóságok alakultak ki . A hatalom gyakorlása demokratikusabbá vált . Az avarok nemzetközi tekintélye megcsappant , elmaradtak a fegyveres , zsákmányszerző csatározások . de még így, békésen is nagyon tartottak tőlük és csak másfél évszázaddal a konstantinápolyi vereség után merték megtámadni ő

5.6.4.4. Az első , egész Kárpátmedencét betöltő nép : "a késő avarok " .

Konstantinápoly sikertelen ostroma és az ezt követő lázadások és belső átalakulások után kialakult egy, az egész Kárpátmedencét betöltő, egységes "késő avar" kultúra .

Térbeli és időbeli elterjedés . *A késő avar kor homogénnek nevezhető kultúrájánál az egész Kárpátmedencében*

mintegy "vezérkövület" volt : a griffes-indás díszítés és a temetőben a négy

részes griffes övgarnitúrák elterjedése , a VII. sz. vége és a IX sz. eleje között.

Ez a 100-nál valamivel több esztendő nevezhető a griffek évszázadának .

A griffek a korszak jellegzetes és majdnem kizárólag a Kárpátmedencei

temetőkre korlátozott archaeológiai emlékei .

A griff , ez az oroszán testű és

madárfejű mondai lény, az európai kultúrák bölcsőjéből , a Közelkeletről

indult :Egyiptom , Babilonia (szumér kultúra) , Perzsia , Szíria , Fönícia felé.

Már a Kr.e.IV. évezredben a legyőzhetetlen erő és hatalom megtestesítője volt. ²⁹ Kr.e.VIII.

sz-tól fontos a szerepe a halottak kultuszában. Kr.e.IV. sz.-ban áterjedt a keleti görög térségbe,

majd a görög , a szkíta és a bizánci kultúrákba . A fő virágkora a Kr.e IV -Kr.u III:sz-ban volt a

görög-bizánci térségben . A görög főelterjedés és kárpátmedencei virágkor között legaább négy

évszázad telt el griffek nélkül . Az avarok a griffek kárpátmedencei megjelenése előtt érkeztek

és koruk félszáz évvel később múlt el . A griffes övdísz nem az avarok hozták , mert a

menekülésük vándorlásuk és hadakozásaik idején az érintett szkíta és bizánci területeken a

griffek már eltűntek a régmúlt ködében , csak egyes példányok voltak véletlenül feltalálhatók .

A Kárpátmedencében ezek a meselények látszólag előzmény nélkül , nagy tömegben és

majdnem egyszerre léptek fel . A sírokból előkerült övcsatokon ábrázolt griffek egymáshoz való

hasonlósága feltűnő , mintha egy minta darab után készültek volna el . Tömeges fellépésük

évszázadokkal a hellén - griff kultúra virágkora után arra enged következtetni , hogy az átadás

csakis a kárpátmedencei griffek elterjedése előtt történhetett . Nagyon kedvező volt a kultúra

átadásra az a kor, amikor a Kárpátmedence közvetlenül kapcsolódott a hellén kultúra

területéhez ³⁰ . Ez a lehetőség Fülöp és Nagy Sándor korában állt fenn ³¹ . Valószínű , hogy a

griffek kultusza átment a kárpátmedencei ősparasztok mondavilágába és a bronzöntés

technikájának tökéletesedése után, (olcsóbbá lett) századok mulva terjedt el általánosan a

Kárpátmedencében .

5.6.4.5. A késő

avar kultúra a VIII. században .

5.6.4.5.1. A

²⁹Hugo Brandenburg :Reallexikon für Antike und Christentum XII.

kt.951.Címszó : Greif

³⁰ Falko Daim :Der awarische Greif und die byzantinische Antike.Österr. Akad.

.der Wissenschaften 1990. 275-293 Sok klasszikus eredtű motívum lép fel

az övgarnitúrák díszítésénél, mint szőlőinda , bőségszaru ,delfinen

lovagoló nimfa stb Bálint Cs. id.mű 162 az övgarnitúrák

(övdíszek) díszítései késő hellenisztikus mintákra utalnak

³¹ Alexandriai Appianus (élt a Kr.e III.sz. elején)a Historia Romana c művében

annak IX könyvében (Illiriké) írja ,hogy a pannonokat (helyesebben azok déli

törzsét, az agrianusokat) ismertté tette nagy szolgálatuk a macedonok mellett

Fülöp és Alexander korában

Az avar betűnése a után
jött a griffek

lakosságot a többségükben megtelepedett³² parasztek (Vulgares) képezték, akik falvakban laktak. Az emberfajtaik közül 85 %-ban európai fajok voltak képviselve és csak 15 %-ban ázsiaiak³³ (ebben a %-ban az avaron kívül minden más Kárpátmedencén átvonuló ázsiai vándor is képviselve van), tehát a Kárpátmedence őslakóinak többsége európai és nem ázsiai származék

5.6.4.5.2. A települések sűrűsége olykor meghaladta az árpádkorit. Pl a Körösök mentén az általában kicsi falvak, (Szöke Béla Acta Archaeologica Hungarica³⁴) melyeknek száma az avar korban néhányszor csaknem kétszerese volt az árpádkorinak. A falvak kicsi, négyzet alapú házai félig földbe mélyítettek voltak, a tetőszerkezetet oszlopszat tartotta (egész Keleteurópában elterjedt ez a típusú ház)³⁵. Az avarkori sűrű településekről³⁶ számol be Bálint Csanád és W. Pohl³⁷ is. A falvak földművelésből éltek. A VIII. sz.-ban: 1) a sírokban a fegyver adományok megritkultak, helyettük mezőgazdasági eszközöket fektettek a holtak mellé³⁸ 2) az embertani vizsgálatok a sírok csontvázaiban kopási jelenségeket és más, nehéz munkával összefüggő nyomokat találtak és a csontokon nem voltak harcokban szerzett sérülések feltalálhatók³⁹ A megtelepedett életvitelt igazolják továbbá: 1) A települési helyeken talált állatcsontok aránya: a marha csontok az összes csont 60 %-át⁴⁰ tették ki, ami megtelepült életmódra utal 2) A településeken talált háztartási eszközök, mint a fedeles fazekak és a sütőharangok⁴¹

6.4.5.3. A griffek korszaka = A késő avar kor.

(A VIII. szd eljéától a IX. századig) Az első homogén, az egész Kárpátmedencét betöltő kultúra. A kora- és a középső- avar kultúrák területénél jóval nagyobb a kiterjedése és archaeológiai kultúrája egységesebb⁴². A késő avar kor annyira eltér a kora- és középső- avar kortól, hogy a régészek nagyobb része egy új nomád törzs bevándorlását és a temetőikben egy rátelepülő réteg képződését tételezte fel. A feltételezések nem voltak bizonyíthatók, ellenben az a (többségi) vélemény alakult ki, hogy a késő avar kor a középsőből fejlődött ki, és a korra annyira jellemző griffes

³² Bálint Cs id. mű 167

³³

³⁴ Szöke Béla: Zur awarenzeitliche Siedlungsgeschichte des Körösgebietes. Acta Archaeologica Hung. 32. 1980. 187.

³⁵ Bálint Cs. Die Archaeologie der Steppe Böhlau Verlag, Wien, Köln 1989 166.

³⁶ Bálint id. mű 166 29 lábjezet Tiszavasvári, Kiskörös, Komárom környékén sok a falvak körül avarkori temető, melyek száma egyetlen falu körül tizet is elérhet. A hozzájuk tartozó népsűrűség a késő középkorinak felel meg.

³⁷ W. Pohl Die Awaren 317. A Bécsi Erdőtől keletre és a Kisalföldön Nagy Károly avar hadjárata alkalmával sűrűn lakott területeken, főleg kisparaszti településeken haladt át. 40 W Pohl Die Awaren 289.:

³⁹ W Pohl: Die Awaren 289

⁴⁰ Bálint Cs id. mű 167

⁴¹ Bálint Cs. id. mű 167

⁴² W. Pohl Die Awaren 291

övkultusz a ⁴³Kárpátmedencében alakult ki .Egy autochton kultúra , egy új nemzet fejlődött ki . A griffek elterjedtsége a Kárpátmedencében egy egyedülálló jelenség. A VIII. században nincs a sem a közelben , sem a távolban egy terület , ahol griffes övdíszek előfordulnának az eltemetetteken . Az övgarnitúrák a VIII . századot megelőző századokban sem fordultak elő. **A griffek egyszerre, tömegesen és nagy területen (főleg a jelenleg is magyarulakta tájakon) való fellépése egységes népi művészetként fogható fel.** Sajnálatos , hogy a kultikus háttér nem ismert és a több évszázados előfordulási szünet miatt az eredet felkutatása nehéz . A kutatók szkíta , iráni és *hellenisztikus* hatásokra hivatkoznak . Túlnyomó többségük a kárpátmedencei griffek átvételét a hellén kultúrkörből tartja a legvalószínűbbnek . Még a szkíta hatásra hivatkozók is hangsúlyozzák az egyidejű görög hatásokat . ..A griffek mondai formában minden bizonnyal jóval az avarok előtt (talán századokkal korábban) megérkeztek a Kárpátmedencébe, de csak a 626 évi avar vereség után kezdődött el a griffes övkultusz a temetőikben. A teljes övgarnitúrával való temetkezés csak a Kárpátmedencében volt elterjedve . A szakirodalom szerint a griffek hellenisztikus jellege annyira szembetűnő , hogy eredetük a görög-bizánci térségben keresendő. Az eddigiekben szó volt arról is , hogy ezek a hellenisztikus hatások csak 3-4 évszázaddal a griffek korszaka előtt (VIII . sz .) érthették el a Kárpátmedence népét . Egy erőteljes kapcsolat és kultúrhatás állott fenn a makedon hegemonia idején , vagyis egy évezreddel a griffek évszázada előtt . A kapcsolatok azonban továbbra is fennálltak , legalábbis a III évszázadig , azaz a kereszténység elterjedéséig a Keletrómai Birodalomban . Egy későbbi átvétel a népvándorlás és a hunok uralma alatt már nem valószínű . Mindenesetre a Kárpátmedence népe az ezredfordulónál (Kr.születése idején és aztán 1-2 évszázadon át nem volt kitéve mélyre ható etnikai változásoknak , mert képes volt a kapott kultúrhatásokat évszázadokon át megőrizni .

1. sz. ábra

szárny nélküli griff			
4 Duna-Tisza köze	17 Tisza mente	22 Bécsi Medence	31 Kisalföld

A Kárpátmedence temetőiből sok száz övgarnitúra került már a napvilágra . A griffes övdíszrel csak a rangosabb(gazdagabb) férfiakat temették el (a lakosság 20 %-ánál kevesebbet) . Az övgarnitúrák bronzból öntött övcsatjain előforduló griff ábrázolásokból *négy alaptípus rajza az 1.sz. ábrán*

⁴³ W.Pohl Die Awaren 285 nem egy kész kultúra vándorolt be, hanem a Kárpátmedencének a speciális kultúrája a helyszínen alakult ki .

látható. A griffek korszakában az avarok feladták nagy hatalmi ábrándjaikat és a lakosság újra földműveléssel foglalkozhatott . . .

5.6.5. A Kárpátmedence parasztjai és nevük változásai az idő folyamán

A késő avar korban a letelepült lakosság számában elérhette a *milliós nagyságrendet* is . A nagy népsűrűséget (lakott területeken 5/km² felett) tanúsítja a temetők *sűrűsége* (előfordult néha 10 avar kori temető egy falu körül) és *nagysága* is (Olykor több mint 1000 sír egy temetőben) A Kárpátmedence erdőmentes területeit betöltő parasztnép¹⁾ azonos a Paulus Diaconus "Historia Langobardorum"-jában bemutatott "vulgares" néppel és a Bizánc ellen vonuló avar hadak "bulgares"-eivel ... Az ezt megelőző időszakban emlegetett "vulgares" (a Kárpátmedencében kizárólagosan) és a 2)"bulgares" (a Balkánon részben), szintén ezekre a parasztokra vonatkoztak .

A Kárpátmedencében a vulgarest megelőző időszakban a népet: 1) a római uralom alatt *pannonoknak*, velük egyidőben 2) a Duna túlsó oldalán élőkét *buroknak* nevezték . A buroknak a jazigokat kiszolgáló részlege kapta később 3) a *limigantes* nevet kapák Pannniától nyugatra települtek . Az avar birodalom megszűnése után a IX század. kárpátmedencei népet a *geografus bavarus* (1. később) 4) *vulgarii* néven írta le .

5.6.5.1. A Kárpátmedence őslakóinak nyelvéről . Az első magyar szavak . A Kr.sz előtti időből az írásbeliség hiánya miatt csak bizonytalan nyomok maradtak az utókorra . A Kr sz. utáni évezred kezdetén Európa déli tájait kivéve még sehol nem volt egységes nemzeti nyelv , de annak kezdetei mindenütt észlelhetők voltak . A Kárpátmedencében valószínűleg már akkor sokan beszéltek egy ősi , magyarral kevert nyelvet . Két magyar szó tűnt fel az évezred első felében :. Az első a IV, század elejéről , amikor a földönfutóvá lett limigantes törzs a hozzájuk beszélő II.Konstantius császárt a beszéd folytatásától "marha , marha"⁴⁴ ordibálással elriasztotta . .... A második az V. század elejéről Paulus Diaconus Historia Langobardorum című művéből a "feld" = föld⁴⁵ . A "feld" az a tágas téség , ahol a langobárdok alsó Ausztriát elhagyva valahol magyar nyelvterületen tartózkodtak . A langobárdok szerint a területet , ahol átmenetileg települtek az őslakók "sermone barbarico"(barbár tájnyelven) "feld"-nek nevezték . Kétségtelen tehát , hogy a Kárpátmedencében már az első évezred első felében ismertek magyar szavakat, az avarok nyelve azonban ismeretlen . , ami érthető , ha Baján kagán Kárpátmedencébe behatoló csapatának csekélységét figyelembe vesszük⁴⁶ . Az avarok alacsony aránya az

marha
marha

A feld

⁴⁴ Ammianus Marcellinus : Rerum Gestarum XIX 11 10

⁴⁵ A latinban akkor még nem írtak ö-t , és a "Feld" ilyen írásmódjával arra hívták fel a figyelmet , hogy ott nem egy e-nek ejtendő, hanem egy ő betű áll . A kódexet akkor igen nagypéldányszámban másolták le (több mint 100 alkalommal) , de egyetlen esetben sem fordult elő a "feld" "idézőjelek" nélkül .

⁴⁶ W Pohl Die Awaren 37. old. közöl egy toposz gyanús számot Baján seregéről = 20000 fő . (A 20000 kedvenc száma az ókori szerzőknek). A valóság ennek csak egy része lehetett , amivel szemben az őslakók 8-900000-es tömege állt .

őslakókhöz a magyarázata annak , hogy miért nem maradt biztos avar nyelvemlék , és miért hiányoznak teljesen az avar nyelvre utaló nyelvi szubsztrátumok is .

.....
...5.6.5.2. Egy egységes nyelv kialakulásának a nyomai a késő avar korban.

.....Az avar kor elején a sírokban talált leletek *nem utaltak egy egységes arhaeológiai kultúrára* . Ebben a korban még határozottan különböznek az igazi avarok a *kicsiny temetőkben* eltemetett sírjai az őslakók nyugvóhelyeitől . Az idő előrehaladtával , a késő avar korban , a temetőkben egy sajátos és csakis a Kárpátmedencében előforduló népi művészet terjedt el igen gyorsan : a griffes övdész . A késő avar korban (a VIII .században) már nemcsak egy homogén materiális kultúráról , hanem egy politikai (nemzeti) egységről kell beszélni ⁴⁷ (Bálint Cs) Ugyanezen a véleményen van az avar kérdés másik nagy ismerője *Walter Pohl* is⁴⁸. A késő avar korban a griff ugyanolyan egyszerre tűnt el , még a VIII. század vége előtt , mint ahogyan feltűnt . Pohl és Bálint ezzel kapcsolatban divatra gondolnak , ami azonban még nem indokolja az egész Kárpátmedencére kiterjedő, *egyszerre fellépő hatásokat* . Gyorsabban terjed a kultúra , ha a megértése könnyű, vagyis ha van egy nyelv, amit mindeki megért . Egy nagy térséget kitöltő nyelv ebben korban lehet a magyar . A késő avar korban első ízben töltötte be az egész Kárpátmedencét egyetlen nyelv , a késő avarok nyelve , ami csak a magyar nyelv lehetett . A honfoglalást megelőzően , a késő avar korban , a letelepült őslakosok elérhették már a 750-900 ezres létszámot . Feltételezhető , hogy a késő avar korban , a griffek idejében , a magyar nyelv már a Kárpátmedence közérthető , közlekedő nyelve volt . Erről a korról nincs nyelvi emlékünkhöz , de feltehető , hogy a honfoglaláskori össznépesség *alig múlta felül az avar kori populáció nagyságát*. A közlekedő nyelv nem lehetett más, mint a késő avar kor Kárpátmedencét kitöltő nyelve, azaz a magyar nyelv . Szláv szomszédaink igyekeztek a Kárpátmedence IX századi etnográfiai összetételét *szlávként* feltüntetni és a cél érdekében a Dunától északra "avaroszlávokká" nyilvánították a honfoglalás előtti lakosságot .

A szláv fantázia szárnyalásának W. Pohl , a "Die Awaren" szerzője állított korlátokat : ..amennyiben tisztázta , hogy az avarok etnográfiai határvonala *nem a Dunánál , hanem a Kisalföld északi peremén húzódott, ahol a hegyvidék elkezdődött* .⁴⁹ Az elmagyarosodás vádjára azt válaszolta , hogy a magyar nyelvterület bizonyos részein nagy területeken egyáltalán *nem lehet szláv szubsztrátumot találni*⁵⁰ , ami azt jelenti , hogy azokon a területeken a szlávok még diaszpórákat sem képezhettek soha .

⁴⁷ Bálint Cs. id. mű .181. Feltételezhetünk itt akár egy mindenki által érthető nyelvet is

⁴⁸ W. Pohl : Die Awaren 287.

⁴⁹

⁵⁰

5.7. Az avar birodalom megszűnése.5.7.1.A sikeres avar diplomáciának és nem a fegyvereik erejének köszönhető az avarok , hogy olyan sokáig fennmaradtak .

20000 alatt) , de ezt a tényt is eltitkolták a szomszédos népek előtt . El tudták hitetni magukról , hogy nagyon erősek és *a hunok utódai* . Sajátmagukat ezért "var" és "chunni" - nak nevezték . Nem mulasztották el minden adandó alkalommal (a diplomáciai tárgyalásokon) *nagy erejükkel(?) dicsekedni* . A legnagyobb diadaluknak a gepidák feletti győzelmet könyvelték el : pedig *a döntő csatában részt sem vettek* , mégis az avarok "győzelmét" a langobárdokéval egyenlő értékűnek tartották⁵² a kortársaik . A propagandával nagymértékűre duzzasztott tekintély az évek folyamán csak kisebbedett , mégis kitartott Nagy Károly támadásáig . Nagy Károly hadviselése és az "avarok" "elpusztulása" . A források szerint Nagy Károly hadjáratai után eltűntek az avarok a Kárpátmedencéből . Majdnem 250 éven át állott fenn az avarok birodalma , amelyből csak az első 70 év volt hadakozással tele . Feltűnő , hogy *ebben az időszakban sem könyvelhető el egyetlen nagyobb avar hadi siker sem* , (még más népek segítségével végrehajtott hadműveletben sem). A hadakozások ideje után egy majdnem két évszázados békés időszak következett . A nyugalmat az avarok jórészt saját hírverésüknek köszönhetőek : *Európa tartott tőlük állandóan kisebbedő katonai erejük ellenére* . Csak 791-ben érezte magát elég erősnek Nagy Károly egy vallásháború szerűen meghirdetett hadjárat indítására az "avar malícia" ellen . A hosszú várakozás okai :1) az avarok ügyes propagandája (*ami szerint ők a hunok utódai*) 2) Bizánc lekötöttsége élethál harcokban a perzsák és az arabok ellen a kárpátmedencei avar uralom egész tartamára.3) A Nyugat Római birodalom szétesése . Végre , 791-ben alapos előkészítés után került sor Nagy Károly avar ellenes offenzívájára . Előzőleg megvárta a híradást fiának , Pippinnek győzelméről , aki délről , Friaulból indult el Avaria felé . A hadjáratban csak Pippin csapata keveredett harcba :egy erődítést foglalt el és azt szétrombolta.. Nagy Károly két serege a

⁵¹ Legnagyobb érdemei a dicsekvés diplomáciájában kétségtelenül Baján kagánnak volt, aki a . jelentéktelen aldunai határország leküzdését nagy győzelemnek könyvelte el .

⁵² A döntő csatát a langobárdok a Duna-Tisza közén vívták a gepidákkal , míg az avarok a jelentéktelen aldunai határország leküzdése után kivárták a csata végét .

Duna két oldalán indult el keleti irányban az Ennstól és szorosán a Duna partjait követve jutott el a *Kárpátmedencébe*. Nagy meglepetésre a frankok *nem ütköztek avar ellenállásba. Sem a Bécsi Medencében, sem Pannóniában nem volt harc, tehát az avarok nem pusztúlhattak ki egy harc nélküli hadjárat következtében.* Egyáltalán nem lehet kipusztulásról, csak a folyton fogyó avar vezetőréteg *felszívódásáról beszélni*. Nagy Károly 52 napot töltött Pannón földön, közben a Rábaig nyomult előre. Lovai járványos megbetegedése miatt seregének vissza kellett fordulni. A frankok Pannóniát a Rábaig szállták meg, majdnem véráldozat nélkül. A következő húsz évben nyolc frank és egy bulgár hadjáratot (nagyreszt zsákmányszerzőt) vezettek az avarok ellen, *de ellenállás sehol nem volt*. Még a VI-VII: században "a Hringben" összehordott kincseik védelmét sem kísérelték meg. A IX századi avar vezetők az őslakókkal való sokszoros keveredés után nem voltak azonosak azzal a néhány ezer lovasnomáddal, akik 250 évvel azelőtt a Kárpátmedencébe érkeztek. Tíz generáción keresztül *elvesztették a nyelvüket* és harcos életmódjukat is feladták. 791-ig ők voltak a vezetők a Kárpátmedencében. A frank háborúk után, saját kérésükre addigi alattvalóiktól való megvédés céljából egy *rezervátumba* telepítették őket, amely a Fertő tótól keletre egy járásnyi területen elfért. Az avarok tehát korszakuk végén olyan kevesen voltak, hogy a pannóniai nép soraiba észrevétlenül szívódtak fel. (Időpont ismeretlen.) A temetők tanúsága szerint a késő avar kor "avar" települési területe jóval nagyobb a középső és kora avar kori települési területnél. Ez a növekedés nem szaporulat, vagy új település következménye, hanem öltözet változás eredménye. Egyes szerzők (mint Bálint és Pohl) a késő avar korban a griffek, az övgarnitúrák és temetkezési szokások nagyobb területen való megjelenéséből a település kiterjedésére következtettek. Mindkét szerző ugyanakkor divat hatások elterjedésére is hivatkozik. Feltehető azonban, hogy a késő avar időkben olyan személyeket is övgarnitúrával hantoltak el, akiknek *elődei még nem az avar divat szerint temetkeztek, tehát az avar viseletben elhantoltak száma nőtt*. Ebből következett a települési terület megnagyobbodására. Ennek a befolyásolásnak az ellenkezője következett be, amikor a IX. században, de még az avarok vége előtt egy újabb divat hatás változtatta meg az eltemetettek öltözetét. Az összes kárpátmedencei sírból kimaradtak a jellegzetes *avar* öltözékek tartozékai. A temetők jeltelessé váltak, ezért tűntek el az avar sírok a volt avar területről. Tehát nem az avarok tűntek el csak az avar halottak öltözetét változtatta meg. *A temetők forgalma sem csökkent, tehát a nép megmaradt. Az eltemetettek faji jellege a késő avar kortól az árpád korig nem változott. Az avar rezervátum egyre fogyatkozva bár, de még hosszú ideig fennállott.* (valószínűleg még a honfoglaláskor is), jelentősége azonban állandóan csökkent. A végső letűnés időpontját ma már nem is lehet meghatározni. A köznép tömegei, akik nem avarok voltak majdnem változatlanul éltek meg az árpádkort.

5.8.1. A szlávok.

A szlávok állítólagos őshazája a Kárpátoktól északkeletre a Balti Tengerig a Visztula és a Dnyeper között. Nincs biztos adat az időtartamra a Balti 5.8.1. A szlávok őshazája. Nincs biztos adat arra vonatkozóan, hogy mióta lakták az őshazának mondott lengyel erdőket. Bizonyára a Krisztus születése előtti évszázadok óta. Többségük a Kárpátoktól északkeletre a erdőségekben

húzódott meg⁵³⁻⁵⁴. *A szlávok előszeretettel építették kicsi, négyzetlapú, fából ácsolt, félig földbe ásott házaikat az erdőkben. A szlávok a kezdetekben nem hadakoztak, főfegyverük a rejtőzés volt: az erdők tisztásain, a ritkás ligetekben és a folyók völgyeiben. A fák lombozata elfedte kunyhóikat ellenségeik szeme elől. Az erdőben állattartással és kezdetleges földműveléssel tartották el magukat. Később az erdei településeket erős gerendákkal megerősített földgátakkal vették körül, melyeket már védeni lehetett. Ezek voltak a civitasok.*

..... **5.8.2. A szláv vándorlások.** A szlávok erdei hazája hamarosan szűknek bizonyult. Itt kezdődött az első népmozgás, mégpedig *—A*) Északkeleti irányban, a nagy szláv vándorlások előtt. Évszázadokon át a balti népek és a finnugorok igen ritkán lakott erdős országaiba *szivárogtak el* a költözni akarók: Rátelepültek az őslakókra és a hatalmas keleteurópai terület végül elszlávosodott.⁵⁵

B) *Vándorlás nyugati és déli irányban.* A szlávok ezen legnagyobb elmozdulása Attila halála után következett be, minden külső behatás nélkül. *Nyugat felé az V. század végén, déli irányban az V. század közepén.* Vándorlásuk mindkét irányban a VII. sz. vége előtt befejeződött. Az új hazát keresők a népmozgás két évszázada alatt változó erősségű csapatokkal (a néhány főnyi csoporttól a több ezres seregig) szünet nélkül árasztották el a tőlük nyugatra és délre eső tájakat. A szlávok *a migráció alatt* nagy távolságokra vándoroltak el, de *megmaradtak az erdők védelmében*, az őshonosak szemei elől elrejtve. Legnagyobb, rejtett-vándorlási teljesítményük 614-ben volt, amikor Thessalonike lakói egy hajnalban sok ezres szláv sereget pillantottak meg a falaik tövében, akiknek közeledtéről semmiféle jelentés nem érkezett.

..... **5.8.3. Szláv betelepülések.** Erdőn kívüli területeken csak ott települtek, ahol alacsony volt a népsűrűség, vagyis a *ritkán lakott térségekben*. Ezek kialakulhattak: A) *Gyakori háborúskodás* (rablóhadjáratok) következtében például a Balkánon, ahol kétmillió körüli szláv vándor telepedett meg. B) *Középeurópától északra a Visztulától az Elbáig.*

..... **5.8.4. Szlávok a Kárpátmedencében.** *A Kárpátmedencében az V. század vége előtt nem volt jelentős szláv betelepülés.* A IX sz i állapotot Witold Hensel nyomán *ábra mutatja*⁵⁶. *Witold Hensel tanulmánya bizonyítja, hogy a későbbi magyarlakta területen nem laktak szlávok a honfoglalás előtt.* A Kárpátmedencébe az V. század előtt betelepült szláv vándorok igen ritkán szétterült diasporát képezve telepedtek meg. *Az V. századtól a Balkán felé nyomuló szlávok egy része a mai Szlovákia és Szlovénia felé vette az útját. Vonulásuk a Kárpátmedence erdős, dombos részein a fák által rejtve történt,* ugyanúgy kihasználva az erdők fedezetét, mint a vándorlásuk előtti

⁵³ Jürgen Udolph : Zum Stand der Diskussion um die **Urheimat** der Slaven . Veröffentlichungen der Abteilung für slavische Sprachen .....der Osteuropa-Instituts .....Berlin-Wiesbaden 1971

⁵⁴ A cseh L. Niederle kelet-nyugati irányban a szláv őshaza határait néhány száz km-rel távolabb állapította meg, mint Jürgen Udolph :

⁵⁵ Jürgen Udolph id. mű 1. old.

⁵⁶ Witold Hensel lengyel szerző "Die Slaven im frühen Mittelalter" Berlin 1965

időben , erdős őshazájukban .

5.8.5. A Kárpátmedencében az V. sz. előtt csak elvétve bukkantak fel szláv szavak .

Az V. század előtt nem jegyezték fel a források a szlávoknál népmozgást . Ennek ellenére a pánszláv mozgalom a XIX .sz.. folyamán azt hirdette , hogy a déli és északi szláv tömbök a honfoglalás előtt a Kárpátmedencén és a Balkánon át összefüggöttek . Az északi és a déli szláv lakosságot a szlávok elképzelése szerint a Kárpátmedence lakossága választotta el egymástól . A Római Birodalomnak még nem voltak szláv problémái , mert a szlávok tömbje akkor még több száz kilométerre a limestől északkeletre a szláv őshaza erdeiben tartózkodott . A római korban ennek ellenére ritkán egy-két betévedt szláv vándor utódként diaszpórák is előfordulhattak Pannóniában , hisz a szláv őshaza néhány száz km-re a limestől a Kárpátokon kívül terült el . Ókori példaként hozzák fel a Balaton szláv nevének (pleso=tó) latinba való átültetését . A pánszlávizmus élharcosa a szlovák P.J.Safarik⁵⁷ volt , aki élénk fantáziájával sok romantikus elképzelést összehordott . A "pelso" bizonyítaná , hogy a szlávok már a rómaiak előtt Pannóniában voltak . Ernst Schwarz⁵⁸ a "Südost Forschung-"ban ezzel kapcsolatban úgy foglal állást , hogy a szó (pleso) ugyan megvan a szlávban , de illír eredetű és vizeket jelent . Schwarz még más "szláv" szavakról is kimutatta a nem szláv eredetet (melyek a szlávok VI.sz előtti kárpátmedencei jelenlétét igazolták volna .) Schwarz megállapította , hogy ezeknek a szavaknak kizárólagos szlávok nem igazolható . Safarik igyekezett az egész Kárpátmedence honfoglalás előtti elszlávosodását bizonyítani . E célból két forrásra hivatkozott (mindkettő a XIX . sz. elején vált ismertté) Egyik a *descriptio*⁵⁹ , (amely nem a szláv népek , hanem a Dunától északra települt törzsek felsorolása). Az ott felsorolt 58 néptörzsből azonban csak 30 volt szláv , (a cseh történész , Dobrovsky⁶⁰ szerint) . A Kárpátmedence lakói a *descriptio* alapján nem minősíthetők szlávoknak . A másik forrás: a Frank Évkönyvek . A Frank Évkönyvek négy évfolyama alapján (1 . lábjegyzet 64)a dunai abodritok . Safarik az "őslakos szlávok" kiirtását , illetve elűzését a honfoglalók kontójára írta . Forrása Anonymus⁶¹ volt .

⁵⁷ P. J. Safarik 1795-ben született a Gömörmegyei Kisfeketepatakon (ma Kobeljarovo). Életműve : a " Slavische Alterthümer". Két kötet . Leipzig 1843

⁵⁸ Ernst Schwarz : "Das Vordringen der Slawen nach Westen " A Südost Forschungen-"ban, Band XV Jg.1956. 86-106

⁵⁹ A *descriptio* egy földrajzi tárgyú bejegyzés egy kolostorban talált kódexben (XIX sz eleje, mely leírás *Európa Dunától északra elterülő országait sorolja fel* . (1 . lábjegyzet)

⁶⁰ J.Dobrovsky Archiv für Geschichte c.folyóirat XVI. kt.(1827-ből) 509

⁶¹ " Slavische Alterthümer II.kt .202 és 3. lj.Safarik írja ." bár Anonymus nem szavahihető , azonban itt (ti a honfoglalók által végrehajtott szláv irtásnál hitelt érdemlő) . Safarik nagyon gyorsnak képzelte el az átalakulást . A honfoglalóknak a Dunántúlon egy évtized állott rendelkezésre , mégis ezalatt(Safarik szerint) képesek lettek volna a szláv nyelv átalakítására . Ezzel szemben az abodritok a Keleti Tenger partján a dánok és a szászok fél évezreden át rájuk nehezedő kemény elnyomása után veszítették el csak a nyelvüket ..

5.8.6. A dunai (?) abodritok . A szláv abodritok törzse az V. sz .előtt az Odera keleti partján települt . A szláv migráció kezdetén átkeltek az Oderán, nyugat felé vándoroltak és az Elba és a Keleti Tenger között találták meg új hazájukat⁶² Nevük azt jelenti , hogy ők azok , akik az Oderán túl laknak. (A szláv tömb felől nézve.) .Safarik az *abodritok kárpátmedencei jelenlétével* igazolhatta volna a pánszláv elképzeléseket . Az abodrit névbe Bodrog megyét és onnan tovább 400 km re északra a Bodrog folyót is be lehetett csomagolni . Régészeti alapon nem tudott bizonyítani , mert *a hamvasztásos temetkezések hiányoztak . Az abodritok névadó folyója az Odera és nem a Bodrog volt .* A frank évkönyvek négy alkalommal említik a " déli abodritokat" a következő években 818, 819,823 és 824 , mert az abodritok fogadáson pannoniai népek kíséretében , de ugyanakor a Keleti Tenger partján lakó *wilzek* küldötteinek szomszédságában is állottak .A 824 évi évkönyv azután tisztázta⁶³, hogy a felsorolt években a keletszerbiai praedenecenti törzset is abodritnak nevezték⁶⁴.

A Dunától délre települt *praedenecentik* azonban nem tartozhattak a *descriptio*⁶⁵ feladatkörébe, mert ez az összeírás *csak a Dunától északra települt népeket* tartozott számbavenni .

5.8.7.1 A "szláv"Kárpátmedence (?). Szláv gyanúsítások egy etnikai tisztogatásról . Safarik és pánszláv követői azt hirdették , hogy a honfoglalók érkezése előtt a Kárpátmedencét szlávok lakták és az északi és a déli szláv tömbök a Kárpátmedencén át összefüggöttek . A közbülső szlávtságot a pánszláv történetírás kiirtottak vagy elüldözöttnek nyilvánította . Az elméletet nem lehet archaeológiailag bizonyítani, mert a bizonyítékok , *a hamvasztásos temetkezés nyomai, a Kárpátmedence Szlovákiától délre eső részein hiányoznak .* Egy ilyen etnikai tisztogatást a honfoglalók a Kárpátmedence középső részein nem is végezhettek , mert ehhez *kevesen voltak és rövid volt az idejük* (kevesebb mint egy évtized). Hogy mennyire valószínűtlen ez az állítás, az egy történelmi párhuzammal is igazolható : az abodritok a Keleti Tenger partján félezer éven át állták a németek és dánok nyomását, míg a nyelvük eltűnt . Összehasonlítva a német példával a 100000-nél kevesebb honfoglaló csekély ereje (az őslakók 5-10 %-a) és a rendelkezésre álló rövid idő (nem egészen egy évtized) következtében nyilvánvaló *a szláv vádak képtelensége: Egy etnikai átalakulás csak számos nemzedéken át folytatott elnyomás következményeként jöhet létre. A Kárpátmedence közepén szláv mentes területek (Kisalföld , Nyugatdunántúl , Északi Középhegység stb) vannak , ahol a szláv szubsztrátum hiányzik .* Ezek a legjobb talajú vidékek , melyeket évszázadokkal a szlávok érkezése előtt már az őslakók műveltek , tehát

Szláv
szubsztrátum

⁶² Nevük a vándorlásuk irányát és letelepülésük helyét is elárulja :ob= túl Odrít =Odera

⁶³ Annales Regni Francorum 824 165 "legatos Abodritorum , qui vulgo praedenecenti vocantur.

⁶⁴

⁶⁵ A *descriptio* címe : *Descriptio civitatum et regionum "ad septentrionalem plagam danubii ."*

a kor viszonyainak megfelelő mértékben mezőgazdaságilag telítettek voltak . Az őslakosok után érkező szlávoknak tehát nem jutott a jobb földekből és csakis a kevésbé termékeny, erdős, hegyes peremvidékeken települhettek le . A Kárpátmedence soha nem volt szláv többségű . A szlávok a honfoglalás előtt érthették el a legmagasabb arányszámukat, mely bizonyára nem emelkedett 50 % fölé, mert akkor a XI sz. etnikumairól készült Kniezsa féle térkép nem mutathatott volna fel domináló magyar többséget .

5.8.8. A kilencedik század ..791-től a honfoglalásig .

. .... 5.8.8.1. Kárpátmedencei etnikumok a század első felében .

..... *Nagy Károly hódítása* . Az avarok elleni hadjáratot Nagy Károly területhódítás (kolonizáció) céljából indította el . A bajorok népszaporulatát a meghódítandó területeken kellett elhelyezni . A hadjáratnál a hadvezetés kemény harcra volt elkészülve, a frankok ellenségei (arabok, szászok , dánok), pedig várták a frankok katonai erejének gyengülését a harcok következtében . Nagy meglepetésre az avarok alig álltak ellen . A frankok majdnem ellenlás nélkül foglalták el az avar területeket . Ennek megfelelően vérengzések és rombolások alig fordultak elő a hadi cselekményeknél . Nagy Károly csak Pannónia nyugati felét szállta meg a Rábáig . A Dunától északra hadseregének másik fele a Kisalföldet foglalta el . A hadjárat 72 napig tartott , majdnem *harc nélkül: a megszállók az avar területen sűrűn lakott , kisparaszti településeket találtak⁶⁶* , amelyről a hadjárat befejezése után azonnal ki is vonultak . A frankok a Kárpátmedence lakott területének kevesebb, mint 15 %-át szállták meg. . . Észak Ausztria (Ober-és Nieder-Österreich valamint Burgenland) területére azonnal elkezdődött a bajor telepesek beszivárgása . Ez a népmozgás a magyar honfoglalásig tartott . Innentől kezdve , 60 éven át (a Lech mezején történt csatáig) bajor visszaáramlás történt, majd újból keletre indult a bajorok vándorlása , amíg a települési telítettség beállt . A terület

lakóinak nyelvjárásai még ma is közel állnak a bajor tájszóláshoz .. A frankok kivonulása után a dunánúli területeket szláv helytartók felügyelete alá rendelték . Így a Dunántúl délnyugati részén , a Balatontól délre, a Kisbalaton környékén (Mosapurc=Zalavár) 840 körül a Morvaországból menekült Priwina volt a frankok megbízottja Északnyugaton a felügyeletet a morvákra bízták . Az Ennstől keletre, Nagy Károly térfoglalása után az őslakók nagy részét keletre, a Kárpátmedencébe kényszerítették . A frankok elől a volt avar területről is menekültek a Dunától keletre fekvő területekre . A menekültek nem az igazi avarok megfogyatkozott soraiból kerültek ki , hanem a parasztokból . Az avarok maradékait a Fertő tótól keletre, (egy fél megyényi területen) rezervátumban telepítették le . A Kárpátmedence területén az átmeneti időben . nem történtek lényeges etnikai változások ezért

66

a Kniezsa térkép tájkozódásul a XI. századra is alkalmazható. (Ekkorra már magyar többségű lehetett a Kárpátmedence.) Több eredménytelen felkelés is lezajlott közben. 804/05-ben Krum bulgár kán szállta meg (ugyancsak nagyobb ellenállás nélkül) a Kárpátmedence keleti oldalának déli felét (a Marostól délre)⁶⁷. Nincs biztos adat arra vonatkozóan, hogy meddig tartott ez a megszállás, de Krum kán egyik intézkedése rávilágít az avarok végnapjainak lezüllett állapotára. Krum hadi útjának végén a foglyok kihallgatásából azt a következtetést vonta le, hogy a védekezésre-képtelenség egyik fő oka a részegeskedés nagymértékű elterjedése volt ⁶⁸ *Krum ezekután az általa megszállt területen kivágatta a szőlőtőkét*.

....

.Nagy Károly hadjárata és az azt követő kisebb hadi utak a VIII. sz. végén nem büntető expedíciók voltak, hanem terület- és zsákmány-szerzési célokat szolgáltak. A megszállás ellenállás és harcok nélkül történt. Észak Ausztriában kolonizálás folyt: az őslakók egy részét a Kárpátmedencébe terelték: Helyüket bajor telepésekkel töltötték fel. A pannon hadjárat célja kincsek eltulajdonítása volt, és legfontosabb "fegyverténye" a 250 éven át fehalmozott avar kincsek elszállítása volt. A Kárpátmedence déli részének keleti felét bulgárok szállták meg. (A megszállás időtartama bizonytalan.)

..A következő 4 melléklet az avar kor és a XI. század között eltelt időszakra vonatkozik :

A) IX. Század : *Witold Hensel Die Slawen im frühen Mittelalter. Berlin 1965.*

B) *Jürgen Udolph: Zum Stand der Diskussion um die Urheimat der Slawen.*

C) *Kniezsa...István*

D) *.Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem plagam . ....*

Danubii. A XVIII. sz. első felében egy bajor kolostorból⁶⁹ előkerült kódex két utolsó oldalán talált földrajzi tárgyú bejegyzés. A forrásokban legszegényebb korból felbukkanó kódex szenzációnak számított, számos kutatót foglalkoztatott, de a magyar történetírókat nem érdekelte a kérdés. Az általános elterjedés következtében a forrásművet csak mint a *descriptiot* emlegették kutató körökben. Magyar szempontból azért olyan fontos ez a forrás, mert *nincsen más, a honfoglalást közvetlenül megelőző időből (IX. század*

67

68

69 A kódexet a Regensburg melletti Prüll kartausi (régebben bencés) kolostorban fedezték fel. Jelenleg Münchenben a Bayerische Staatsbibliothek kézirat osztályán őrzik. A lista nem a szláv népek összeírása, mint ahogy azt a pánszláv kutatók hirdetik, hanem a Dunától északra élő népeké az Elba és a Volga között, mely valószínűleg a német hittérítő szándékok irányításához készült, mint útbaigazítás. Elkészítője egy, az akkori földrajzi ismereteket felülmúló képzettségű szerzetes lehetett, aki a kódex előkerülése után mint *Geografus Bavarus* szerepelt a szakirodalomban.

második fele,) származó írott dokumentum Középeurópáról ⁷⁰. A descriptio címe megadta, hogy melyik területek vehetők fel a listába" . i....partjánál".

A kódex a IX . sz . közepe után készült ⁷¹ Elkészítésénél egyik fő szempont volt a másik nagyhatalommal, a Keletrómai császársággal való összeütközések elkerülése , ezért csak a Dunától északra fekvő területek leírásával foglalkozott . Az 58 országot a descriptio négy csoportra osztotta. Az egymással szomszédos országokat egymásután írta le , és a rendszerbe fogott leírás egymáshoz kapcsolta a területeket , rögzítette a helyzetüket és ezzel némileg ótolta a határok leírásának elmaradását. ⁷² A népcsoportok leírása nem egyforma pontossággal és részletességgel történt :a legpontosabban a Frank Birodalommal szomszédos első csoport 13 országot foglalt össze . Ide tartozott a Kárpátmedence leírása is . Középeurópai és kárpátmedencei szempontból a legfontosabb az első, (nyugati), vagyis a Frank Birodalommal határos népcsoportok területeinek az elnevezései , illetve a térkép szerkesztése( ) IX:századi források alapján Joachim Hermann ⁷³ után történt Az elhatárolások a korabeli Annales Regni Frankorum segítségével is megszerkeszthetők . A. 10 és 11.terület= Csehország és Morvaország települési területének szerkesztésére a XIX .sz-í nemzetiségi térkép szolgált alapul . ..
..... 12= *vulgarii* A Kniezsa által szerkesztett XI . századi nemzetiségi térkép magyar települési területéhez hasonlóan lett feltüntetve a térképen 12-vel jelzett kárpátmedencei őslakos település . . A geográfus az egyetlen középkori történész , aki a Kárpátmedence lakóit *vulgarii*-nak nevezte ,tehát sem *vulgares*-nek , sem *bulgares*-nek . A magyarázat egyszerű : a római uralom után és az avar korszakban egy elnevezési rendszertelenség volt elterjedve a és a paraszti munkát végzőket (*vulgares*) és a katonáskodókat (*bulgares*) állandóan összekeverték . A bulgár állam megalakulása után és az avar hatalom eltűnése után , a Kárpátmedence népét csakis *parasztinak*= *vulgarii* (*vulgares*) és *Bulgária Bizancot legyőző katonáit bulgaresnek kellett neveznie* . A descriptioiban felsorolt 58 nép(törzs) egyike sem tartózkodott a Dunától délre (Ezt a összeírás címe is feltételként ⁷⁴ adja . A Kárpátmedence (általa *vulgarii*-nak nevezett) lakóiról kijelenti, hogy : " Nagyon kiterjedt

A IX . század közepe után (a descriptio keletkezési időpontja) Oroszország még nem volt nemzeti állam . Számos , azóta felszívódott kisebb-nagyobb nyelvi sziget tarkította az orosz etnikum tömbjét .

⁷¹ A descriptio keletkezési idejét elárulja , hogy a *magyarok és a besenyők* Etelköz és Levédia táján vannak megmlítve (980 körül *mindkét hely lehetséges* , a köztük lévő távolság legalább 6-700 km).

⁷² A descriptio teljes egészében és torzításmentesen olvasható Erwin Hermann középkori forrásokat ismertető művének 220-21. oldalán . " *Slawisch-germanische Beziehungen im südostdeutschen Raum*"....(Collegium Carolinum ; München , 1965) Bővebben l. 4.sz. melléklet

⁷³ Joachim Hermann a németországi szlávtság történetének egyik legalaposabb ismerője a " *Siedlung ,Wirtschaft .....der slawischen Stmme zwischen Oder und Elbe*, Berlin 1968 17-38 old. foglalkozik a Descriptio nyugati területeivel .

⁷⁴

területen élnek ....sok a nép....és...nagy sokaság van belőlük⁷⁵ ". Az összeírt törzsek egyikénél sem használt annyi redkívuili nagyságot kifejező jelzót , mint a Kárpátmedence népénél , pedig az egyik nagy szláv törzs területén nem kevesebb , mint 500 civitas volt . Megadja még , hogy a Kárpátmedencében csak 5 civitas volt , mert az a nép nem szivesen épített civitasokat . .ⁱ

---

⁷⁵ vulgarii regio est immensa...populus multus...multido magna ex eis ist